

Térj be hozzánk, és mesélj!

Valamikor réges-régen, amikor őseink még kisebb, 50-60 fős csoportokban vándoroltak, egyszerű volt a világ, mert az embereket két részre lehetett osztani. Olyanokra, akik a beavatásuk után a csoport teljes jogú tagjai lettek, meg az idegenekre.

Később, amikor egyre nagyobb lélekszámú, letelepedett közösségek jöttek létre, minden sokkal bonyolultabbá vált. Az anyanyelv, a vallás, a gazdaság, a politika és a kereskedelem olyan embereket kapcsolt össze, akik személyesen nem ismerhették még a környező települések lakóit sem. Csak éppen értették egymás szavát,

vagy ugyanabban az istenben hittek, ugyanolyan törvények szerint kellett élniük, vagy ugyanazokat a termékeket használták. Ám a kis közösségek egyre több tagjának kellett átmenetileg vagy tartósan kiszakadnia saját jól ismert környezetéből, és útrakelni: kereskedőként, zárandókként, tudósként, gyógyítóként vagy katonaként.

Ez a helyzet számtalan különböző kultúrában megteremtette a vendégbarátság intézményét, a jövevények befogadásának és ellátásának kötelezővé tett rendjét. Személyek, családok, sőt települések között is léteztek írásban rögzített,

hivatalosan számon tartott és őrzött szerződések. A vendégbarátság különösen kiterjedt volt a görög világban, az araboknál, de megtaláljuk Mózes törvényei vagy később a bencés szerzetesek előírásai (regulái) között is.

A kis közösségen belül szinte mindenki tudott szinte mindenről. Együtt éltek, együtt dolgoztak, amikor találkoztak, elmesélték egymásnak a többiekkel történeteket, pletykáltak, információkat cseréltek.

A perzsák történeteiben Hátim testesítette meg a bőkezű vendégbarátságot. A legenda szerint még holtában is ezt tartotta a legfontosabbnak. Amikor egy fejedelem Hátim sírja mellett éjszakázott a kopár hegy csúcsán, és tréfásan a vendégszeretetét kérte, reggelre egyik tevéje teteme mellett ébredt. A rejtélyre csak később derült fény, amikor Hátim fia tevét hozott ajándékba az elpusztult állat helyett. Hátimnak ugyanis nem volt mit felkínálni vendégeinek, és csak így tudta teljesíteni kötelességét.

Az emberek világa így már három részre osztozott: a kis közösségre, a nagy közösségre és az azon túli világra.

A nagy közösségben azonban ez nem volt olyan egyszerű. A közös tudás megteremtésének fontos szereplői lettek a vándorló történetmesélők, akik településről településre járva segítettek, hogy a múlttól, az ősokról, nagy csatákról, legendás hősokról és a közelmúlt nevezetes eseményeiről értesülhessen mindenki. Hogy a dolog élvezetesebb legyen, a mesélők (például Indiában az erre szakosodott mani lámák) olykor képeket mutogattak, mert a színes rajzok segítik a mesélést, de még gyakoribb volt, hogy a mondanójukat dalokba foglalták, és úgy énekelték el.

A világ különböző pontjairól sok-sok vándor énekmondó-fajta ismerünk. Ilyenek voltak Homérosz és lantot pengető kollégái a görögöknél (kezdetben aoidoszok, később rapszodoszok), a kelták bárdjai, a germánok skáldjai, Afrikában a griot-k (ejtsd: griók), Európában a jokulátorok - akiket magyarul igriceknek hívunk. A lengyel és ukrán vándor énekmondók neve: dziad vagy lirnik, a Kaukázusban: asug.

Érdekes, hogy a középkori énekes mesemondók szinte mindegyike inkább szórakoztató-mulattató szerepben tűnik fel a történeti forrásokban - jelezve, hogy közben az információ átadásának-cseréjének más formái alakultak ki.

A latin eredetű jokulátor francia megfelelője a jongleur (ejtsd: zsonglőr). Kit nevezünk ma így?

Az egykori görög énekmondó neve, a rapszodosz honnan lehet ismerős a zene világából?

Tudtad, hogy az 1970-es évek népszerű orosz gitáros-énekesei, akik közül Vlagyimir Viszockij a leghíresebb, szintén bárdnak nevezték magukat? Össze tudnád kapcsolni őket az Arany János által megénekelt walesi bárdokkal?

És mi a helyzet a nagy közösségen túli világgal? Vajon az nem érdekelte az embereket, hogy ott mi történik?

Dehogynem. Minél távolabbi vidékről érkezett valaki, annál nagyobb becsben tartották, annál szívélyesebben invitálták, hogy térjen be és meséljen. A kalendáriumok és a modern sajtó kialakulásáig ugyanis a vándor történetmesélők hírei jelentették a külvilágra nyitott kaput. Mindenki ösztönösen érezte, hogy nemcsak egzotikusnak és szórakoztatónak, de roppant fontosnak is bizonyulhat akár a legcsekélyebb híradás is az idegennek vagy ellenségesnek számító messzi országokról, vidékekről, állatokról és emberekről. Elképzelhető ugyanis, hogy a távolból veszély leselkedik, és soha nem lehet tudni, mikor és milyen formában lehet hasznos az így megszerzett ismeret. Ráadásul minél több részletet tudunk meg távoli világokról, annál gazdagabb lesz a saját magunkról alkotott kép is.

Z. KARVALICS LÁSZLÓ